

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Kulturmiljöenheten
Britta Roos
08-785 40 51

BESLUT

1 (4)

Datum
2006-12-22

Beteckning
2031-1993-22728
432-04-69334

Gunnar Liljedahl
Linanäsvägen 16
184 97 LJUSTERÖ

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Angående väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av fastigheten Slussen, Slussen 6:21-23, 6:25, 6:27-36, 6:38, 7:1, Södre Torn 1 m. fl., Stockholms kommun.

Beslut

Länsstyrelsen avslår Er ansökan om byggnadsminnesförklaring av fastigheten Slussen, Slussen 6:21-23, 6:25, 6:27-36, 6:38, 7:1, Södre Torn 1 m. fl. Stockholms kommun.

Bakgrund

Enligt 3 kap 1 § *lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen m.m.* får Länsstyrelsen förklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde för byggnadsminne. Bestämmelserna om byggnadsminnen får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

Länsstyrelsen har på eget initiativ den 19 juni 1990, och Gunnar Liljedahl den 25 oktober 2004, väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av fastigheten Slussen 6:21-23, 6:25, 6:27-36, 6:38, 7:1, Södre Torn 1 m fl, Stockholms kommun. I frågan om byggnadsminnesförklaring har framför allt 1930-talets trafikaneläggning betonats. Ärendet remitterades till Stockholms stad. Stockholm stad hemställde i ett remissyttrande den 4 mars 1991 att frågan om byggnadsminnesförklaring av Slussens trafikaneläggning skulle förklaras vilande i avvaktan på utredningen om Slussens framtid. Under november 2006 har dock Stockholms stad underhand efterfrågat ett svar i byggnadsminnesfrågan, för att underlätta den planeringen av området som nu påbörjats.

Slussen och dess närområde har en särskild betydelse för Stockholm. Möjligheten till en landförbindelse över Mälaren via det trånga sundet, samt det strategiska läge som inloppet till Mälaren innebar för försvar och handel, utgör själva grunden för stadens lokalisering. Inom området möter den medeltida staden i

Gamla stan 1600-talets stadsmönster på Södermalm, och området speglar på så sätt Stockholms uppkomst och utveckling mot verklig huvudstad. Under 1600-talet byggdes även den första slussen i Söderström, vilken sedan följdes av Polhems sluss från 1755, och Nils Ericssons sluss från 1852. 1935, i samband med uppförandet av trafikanläggningen invigdes dagens sluss, Karl Johansslussen. Av de äldre slussanläggningarna finns endast delar av Nils Ericssonslussen bevarade. Eventuellt kan rester av de äldre anläggningarna finnas under nuvarande anläggning.

Ända fram till Västerbrons tillkomst år 1935 var Slussen den enda landförbindelsen mellan Stockholms norra och södra delar. Redan vid sekelskiftet 18-1900 upplevdes trafikproblemen i området som svåra. Slussen passerades varje dygn av närmare 10.000 hästfordon. Spårvägstrafiken var ännu inte genomgående vilket medförde att mängder av resenärer vid Slussen bytte spårvagn mellan de norra och södra linjerna. Från 1919 till 1929 ökade antalet passerande fordon åtta gånger och man började tala om Slussen–eländet.

Redan år 1905 påbörjades planeringsarbetet för en trafikreglering och flera förslag framlades under årens lopp med bland andra arkitekterna I G Clason och Ferdinand Boberg som medverkande. Våren 1930 tillsattes en kommitté för en utredning av stadens trafikfrågor och efter ett år kunde ett förslag framläggas för stadsfullmäktige till reglering av slussområdet som i princip godkändes. För den arkitektoniska utformningen svarade Tage William-Olsson och för konstruktionen Gösta Lundborg. Arbetet påbörjades omgående och den 15 oktober 1935 kunde Slussen invigas. Slussen-området har i stort sett bevarats oförändrat sedan invigningen.

Den nya trafikanläggningen var både arkitektoniskt och tekniskt mycket avancerad. Den är ett tekniskt koncept som har gett en hållbar lösning på trafikfrågor i 70 år. Trafiklösningen byggde på att trafiken skulle fördelas på tre till fyra plan och mötas i planskilda korsningar. Dessutom skulle fotgängarna kunna passera området fritt från fordonstrafiken. På slussplanet mellan huvuduppfarterna anordnades ett salutorg och längs huvudpassagen för gående låg butikerna.

Slussen är, med sin djärva linjeföring, rena fasadliv och sparsmakade dekorativa element, en god exponent för funktionalismens arkitektur och planeringstänkande. En kvalitet i 1930-talets trafikapparat är dess tydliga form med de tre klöverbladen. De två nordliga rundlarna har också en effekt av bastioner som fångar upp höjdskillnaden från södra bergen, och därmed motverkar intrycket av platsen som en enda lång backe. Den intrikata men välfungerande trafikmaskinen är ett mästerverk i ingenjörskonst. Slussen uttrycker den framtidstro som präglade tiden för dess tillkomst.

Samtidigt med Slussen byggde Kooperativa förbundet (KF) om Gustav Wickmans stora bostadshus från sekelskiftet till kontor efter ritningar av Olof Thunström år

1931. Den gamla Katarinahissen revs och den nuvarande uppfördes ritad av Eskil Sundahl och Olof Thunström. Hissen med sin funktionella fackverkskonstruktion och KF-husets rena marmorfasad samspelar mycket väl med Slussen.

Sammantaget måste området betecknas som en av funktionalismens viktigaste samlade miljöer. Samtidigt har miljön på grund av eftersatt underhåll och ändrade trafikströmmar utarmats.

I dagsläget pågår arbeten med att ta fram planförslag för hur trafikplatsen Slussen bäst tas tillvara. En viktig fråga i arbetet har varit de eventuella begränsningar som Slussens dåliga tekniska status kan innebära för ett bevarande av anläggningen. Inom ramen för planeringen har undersökningar av den tekniska statusen därför genomförts. Två rapporter (Underhållsbehov: Slussen, 1989, samt Tillståndsbedömning av Slussen, 1999) remitterades av Länsstyrelsen till Riksantikvarieämbetet under år 2000 för utlåtande. Riksantikvarieämbetet har i ett remissvar den 3 oktober 2000 yttrat sig över undersökningarna:

”De redovisade utredningarna pekar på att skadorna i grund, stomme och överbyggnad är så allvarliga och så långt gångna att en reparation inte är möjlig. Sättningarna i grunden är pågående, som mest 4 mm/år. Vidare pekar utredningen på att brodelarnas stommar har stora skador beroende på dels betongens åldrande, dels att metoderna som användes vid byggandet 1935 ej var de bästa, dels att överbyggnadens skyddsbetong och tätskikt är uttjänta och otäta samt dels att de pågående grundsättningarna ger upphov till sprickor i stommen....”

Enligt Riksantikvarieämbetets slutsatser är de tekniska utredningar som genomförts tillförlitliga. Mot bakgrund av detta kan konstateras att ett bevarande av anläggningen inte är möjlig utan att stora rekonstruktionsarbeten genomförs.

Motivering

Enligt Länsstyrelsens bedömning har fastigheten Slussen, Slussen 6:21-23, 6:25, 6:27-36, 6:38, 7:1, Södra Torn 1 m. fl., Stockholms kommun ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Anläggningen passar även in i Länsstyrelsens riktlinjer för byggnadsminnesförklaringar, vilka syftar till att skapa ett byggnadsminnesurval som är så representativt för länet som möjligt.

Slussens kommunikationsmässigt strategiska läge gör att anläggningens tekniskt undermåliga status idag skapar svåra problem för hela staden. En snar lösning på dessa problem är angelägen, och planering av området pågår för närvarande inom Stockholms stad. Det faktum att undersökningar av den tekniska statusen visat att ett bevarande av anläggningen inte är möjligt utan stora rekonstruktionsarbeten, gör en byggnadsminnesförklaring av anläggningen mycket tveksam. Det skydd som enligt *lagen (1988:950) om kulturminnen mm* omfattar byggnadsminnen är även dåligt anpassat för att hantera den typ av omvandlingsprocesser som Slussen nu står inför, då det framför allt syftar till att hindra förändringar av objektet.

Mot bakgrund av detta anser Länsstyrelsen att avvägningen mellan förnyelseåtgärder och bevarande av de värden Slussenanläggningen representerar istället lämpligast görs inom ramen för pågående planarbete. Området är särskilt utpekad som en viktig del av *Stockholms innerstad med Djurgården*, som är av riksintresse för kulturmiljövården. Länsstyrelsen har att bevaka att riksintressena tillvaratas i den kommunala planeringen, och har för detta ändamål utarbetat ett särskilt planeringsunderlag för Slussen. Länsstyrelsen förutsätter att aspekter på kulturmiljön inom området ges en framskjuten position inom ramen för den fortsatta planeringen, och har mot denna bakgrund beslutat att avslå den väckta frågan om byggnadsminnesförklaring.

Överklagande

Detta beslut kan endast överklagas av Riksantikvarieämbetet.

I detta ärende har miljö- och planeringsdirektör Lars Nyberg varit beslutande och 1:e antikvarie Britta Roos föredragande.

Lars Nyberg
Miljö- och planeringsdirektör

Britta Roos
1:e antikvarie

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet
Lantmäterimyndigheten i Stockholms län med Laga kraft
Stockholms stadsmuseum
Byggnadsnämnden i Stockholms kommun med Laga kraft
Stockholms Stadshus, 105 35 Stockholm
Mk (exp, hla, br)